

CAPÍTOL 3

PSICOLOGIA DIFERENCIAL

Podem definir la psicologia diferencial com l'activitat científica de descripció sistemàtica de les maneres de comportar-se dels individus. L'enorme diversitat de les maneres de comportar-se és encabida en unes categories que serveixen per a un primer tipus de coneixement científic que té el caire d'introducció o entrada a l'estudi del funcionalisme psicològic.

Cal fer notar un aspecte rellevant: la psicologia diferencial utilitza conceptes psicològics de tipus disposicional; això és: conceptes que denoten que un individu pot fer quelcom o pot actuar de determinada manera. Així parla en termes de tenir capacitats, aptituds, nivell intel·lectual, trets de personalitat, etc.. Això no obstant, els termes disposicionals no signifiquen res més que possibilitats d'acció o d'actuació i no signifiquen pas –com s'acostuma a fer erròniament– explicacions de les accions. Aquest és un aspecte sobre el tornarem més endavant. Per iniciar, però, la introducció a l'activitat descriptiva diferencial volem posar de manifest el continu descriptiu que cobreixen l'antropologia i la psicologia diferencial.

3.1. Antropologia i Psicologia Diferencial

Tal com s'ha assenyalat, les disciplines morfològiques poden resultar d'interès per a diferents ciències funcionals. En el cas concret de la psicologia, les descripcions antropològiques constitueixen un coneixement imprescindible ja que complementen la descripció de les diferències individuals dins d'una cultura, amb les diferències interculturals. Per això és evident que l'antropologia i la psicologia diferencial constitueixen parts d'un continu descriptiu i classificador

d'una única activitat científica morfològica.

Cal fer notar que l'antropologia inclou dins el seu àmbit descriptiu no només les cultures actuals sinó les passades; descriu també la seva evolució i utilitza, a més, qualsevol dada arqueològica, qualsevol vestigi que permeti recompondre la descripció de les maneres de viure i d'organitzar-se dels individus humans. En aquest sentit l'antropologia té un interès més ampli que la psicologia diferencial i serveix per a conèixer la història humana en tots els seus vessants físic, biològic, psicològic i social. Es possibilita així un coneixement sobre les interdependències d'aquells comportaments, moment a moment i en la seva evolució.

La psicologia diferencial, en canvi, es limita a la descripció actual de les diferències individuals i encara que pot compartir interessos descriptius amb l'antropologia quan s'ocupa, per exemple, de les diferències racials; se centra normalment en les diferències intraculturals i es limita a la descripció actual –sincrònica o diacrònica– dels individus humans. Amb aquests eixos descriptius realitza comparacions sincròniques com les relatives al sexe, classe social, professió i d'altres, per un costat, i per l'altre el de l'edat, que resulta ser la descripció diacrònica fonamental.

Lingüística

Cal fer notar que la lingüística –no obstant el seu pes actual acadèmic en l'àmbit de les ciències humanes i socials– és una disciplina antropològica més. En efecte, la majoria de manuals d'antropologia inclouen un apartat sobre el llenguatge en la seva descripció de les formes d'organització social que presenten els diferents pobles o grups humans. Al costat de l'organització familiar, l'estructura social, la moral i els costums i d'altres paràmetres descriptius inclouen el llenguatge com un univers descriptiu en què, ultra les maneres de dir, s'hi troben descrites i condensades les característiques generals de cada grup o poble.

En consonància amb aquest fet afirmem que la lingüística es presenta essencialment com una disciplina **morfològica** tal com ho han afirmat autors com Mounin (1968/1970), en tots els seus vessants fonamentals: Fonologia, Morfologia, Sintaxi i Semàntica. Això no és inconvenient per a que altres disciplines analitzin el llenguatge en tant que funcionalitat i que –tal com succeeix sempre respecte de les disciplines morfològiques– les descripcions morfològiques siguin utilitzades com a punts i dades de referència per les disciplines funcionals. La sociolingüística i l'etnolingüística expliciten el caràcter convencional, arbitrari i canviant del llenguatge en funció de l'organització del grup i dels canvis que s'hi produeixen. La psicologia, pel seu costat, analitza la parla individual com un ajustament a les convencions lingüístiques i, a la vegada, posa les bases per una comprensió de la interacció entre els fenòmens psíquics de la parla i els fenòmens socials del llenguatge.

Evidentment, la inserció dels esdeveniments psicològics entre els esdeveniments naturals comporta el ser conscients de la contextualització d'allò psíquic, especialment en relació a l'univers lingüístic o convencional d'allò social. Tant és així que ningú no pot posar en dubte, avui dia, el caràcter formador del pensament que té el llenguatge i del que anomenem “consciència”, d'acord amb Vigotski (1934/1977,

1978/1979) i sense entrar ara en majors especificacions respecte d'aquella afirmació. Això es presenta com un principi que no admet massa dubtes. Ara bé, l'especificació de com i de quina manera des-crivim el que s'entén per "pensament" i "consciència", i alhora que l'especificació de com el llenguatge s'integra en l'univers dels fenòmens naturals, resta com quelcom a desenvolupar dins un context general del comportament psíquic. A això hi voldríem dedicar alguns apunts que servissin de base per al seu tractament posterior, més ampli i fonamentat experimentalment –en la mesura que sigui possible– dels fenòmens lingüístics i d'adaptació social, en general.

Kantor (1936/1989, 1975, 1977) ha presentat una àmplia i profunda anàlisi dels temes relacionats amb el llenguatge, la qual resta com una font insubstituïble d'informació psicològica sobre el tema que ens ocupa. Ací, tanmateix, voldríem centrar-nos en l'anàlisi de la relació de la psicologia amb la lingüística. La tesi fonamental de Kantor, que nosaltres adoptem plenament, és que la lingüística tracta el llenguatge com el que podríem anomenar "productes cristal·litzats" de quelcom que és comportament i que per això l'anomena "llenguatge-cosa". El caràcter descriptiu, morfològic i normatiu de la lingüística el porten a afirmar, amb vehemència que "*The grammar books of modern languages are sarcophagi...*" (Kantor, 1936/1989, p.23).

Complementàriament, Kantor afirmava que les paraules, així com els gestos, eren els elements materials a partir dels quals es construïa el llenguatge i, en conseqüència, refusava qualsevol "culte" o espiritualització de les paraules preses –en si mateixes– com a entitats compostes de significació i significant, de continent i contingut. Ell era explícit: "*words, as stones, are materials...*" (Kantor 1936/1989, p.20). Malgrat la "duresa" de l'expressió, el que Kantor volia era denunciar les distincions que es mantenen en el món de la lingüística a partir del curs de Saussure (1916/1945) en el qual es mantenia la indistinció dels fenòmens psicològics respecte dels socials i, a la vegada, se suposava un univers mental on es trobaven els signes –que eren conceptes i imatges acústiques– i un univers material que permetia posar les ments en contacte... Ultra altres supòsits inacceptables com ara que el cervell constitueix l'assentament del llenguatge.

L'actualitat de la lingüística no ha aportat canvis fonamentals a les concepcions saussurianes, en allò que tenen d'implicacions psicològiques. Més aviat s'ha accentuat la concepció dualista atès que s'ha suposat, a més a més, el caràcter *innat* del llenguatge. Aquest és el cas de la l'anomenada "gramàtica generativa" de Chomsky (1959,1965) que suposa la pre-programació lingüística de l'individu en la qual els "kermels" juguen el paper d'essències del llenguatge. El problema de Chomsky, tanmateix, i com ho ha suggerit Hudson (1980/1981) des d'una perspectiva sociolingüística, és que pren el llenguatge com "*un sistema de regles autocontingudes i rígides*"(p.20) i hi afegeix la idea que aquestes regles són essències que s'hereten. Al nostre entendre, no hi ha teoria més descontextualitzant del fenomen lingüístic ni més ocultista ni antinaturalista que aquesta, ja que pren el comportament lingüístic com si fos una reacció instintiva, obviant la condicionalitat psicològica i social de la comunicació.

Tant des de la perspectiva kantoriana com de la conductista en general, s'ha mantingut la idea que l'anàlisi funcional és que interessa al psicòleg i que és compatible amb l'anàlisi morfològica del llenguatge (Bayés, 1977; Julià, 1983; Ribes 1990). Aquesta és la idea de partida i la que requereix ser especificada al màxim.

Com a psicòlegs, és clar que ens ocupem del comportament lingüístic, però aquest no es pot confondre amb els productes inermes de les maneres i les convencions ni amb l'altre comportament –el social– que especifica quina és la naturalesa comportamental o funcional de les convencions, les seves variacions i les seva evolució.

3.2. Criteris en la Descripció de les Diferències Individuals

El primer que cal dir respecte de l'aproximació psicològica a les diferències individuals és que, en realitat, aquestes li interessin només relativament o “a certa distància”; millor dit, li interessin però a partir d'uns paràmetres generals de classificació que anul·len normalment la singularitat individual tal com se la coneix ordinàriament. A un novel·lista o a un artista en general li interessa més l'especificació i el tret singular i realment diferencial que no pas al psicòleg diferencial. La psicologia diferencial està interessada, en canvi, en construir una classificació que agrupi els individus en unes caselles que permetin una orientació classificadora sobre les maneres de ser dels humans i, en conseqüència i tal com es pot constatar a bastament, cap classificació psicològica pot predir el comportament dels individus en la seva concreció com ho fa el coneixement ordinari. De fet si mirem què s'ha fet fins a l'actualitat en aquest àmbit psicològic, observarem que s'han buscat grans criteris classificadors on situar els individus. En aquest sentit s'han construït descriptors com la “capacitat intel·lectual” i el “perfil de personalitat”. Tant l'un com l'altre admeten subdivisions –factors d'intel·ligència i trets de personalitat, per exemple– les quals permeten arribar a les grans dimensions d'ambdós criteris psicològics i això ens porta a la idea que hi poden haver molts criteris classificadors específics definits per la seva pertinença a situacions d'ajust psicològic concret. Això no obstant, aquests descriptors més específics no arriben a cobrir l'especificitat possible de les característiques psicològiques d'un individu. Això és així per la simple raó que la psicologia diferencial pretén un sistema descriptiu que abasti potencialment tota la població i això només es pot fer sobre la base de característiques psicològiques comunes i no pas sobre les autènticament diferencials o singulars. És per aquesta raó que poden existir moltes habilitats i especificitats personals que queden al marge de l'interès psicològic diferencial.

Hi ha tres grans universos que han centrat l'activitat descriptiva i morfològica psicològica fonamental i que són els que s'han realitzat sota els conceptes genèrics de intel·ligència, personalitat i de patologia; tant en la descripció diacrònica com sincrònica.

Intel·ligència

El concepte d'intel·ligència és un concepte descriptiu del grau d'orientació ontogenètica d'un individu respecte d'un ambient concret. Per tant s'entén com allò que un individu sap fer respecte d'un univers d'exigència adaptativa. I així és com s'entengué des d'un principi en l'univers de la psicologia diferencial.

El treball que marca una pauta històrica en la concreció d'aquest concepte va ser el de Binet quan va intentar resoldre la qüestió pràctica de decidir quins nens podien assistir a l'escola normal i els qui necessitaven una educació especial. Binet va construir una escala d'intel·ligència centrada en el rendiment escolar i en les habilitats específiques requerides en un moment determinat de l'escolarització

francesa. Aquesta escala fou adaptada posteriorment als E.U.A resultant-ne finalment un dels test més administrats: l'“Stanford-Binet” en la última revisió de Terman i Merrill (1960).

A partir dels test de Binet i de Terman s'establí l'ús normal del concepte de Quocient Intel·lectual (Q.I.) el qual, més enllà de qualsevol empresa essencialista, sorgí i es manté com a valor descriptiu i de comparació dels individus pel fet que contrasta els sabers esperats en una edat cronològica amb els que presenta un subjecte concret i que es va anomenar “Edat Mental”. El Q.I. resulta precisament de dividir l'Edat Mental per l'Edat Cronològica i multiplicar-ho per cent. És de destacar, en aquest sentit, com el Q.I. ha servit per a decidir què és la normalitat i què és la subnormalitat, ultra el tema dels individus més intel·ligents del que és normal i el cas concret dels anomenats genis. Cal convenir, en aquest sentit, que els tests han servit a aquestes delimitacions de la població tot i que no responen de cap explicació ni de la deficiència ni de la genialitat; la seva responsabilitat rau més aviat en haver marcat un criteri per a decidir-ho: el del rendiment acadèmic.

Amb poques variacions metodològiques altres tests com els de Wechsler –veure, per exemple, Cronbach (1972)– han cobert el mateix objectiu psicològic de disposar d'instruments de mesura que permetin la descripció sistemàtica dels sabers més comuns de la població.

Potser cal destacar ací una escala –i un test d'adaptació intel·ligent menys utilitzat que els citats anteriorment– d'un gran interès teòric i pràctic. És l'escala evolutiva de Gesell (Gesell, Ilg i Ames 1950-1956/1972). Aquesta escala, a diferència de les anteriors que es limiten a les habilitats intel·lectuals lligades a l'escolarització, presenta el desenvolupament psicològic normal en quatre àrees: l'àrea motora, l'adaptativa, la lingüística i la personal-social. Ultra el mèrit d'haver organitzat la seva descripció amb un disseny longitudinal que li permeté seguir la vida de més d'un miler de nens durant setze anys, les quatre àrees de desenvolupament donen una visió molt més àmplia del que és l'adaptació intel·ligent que no pas els test de Binet i Wechsler. En tot cas, és de destacar tot el tema del desenvolupament motor que cobreix les coordinacions motores grosses –àrea motriu– i les coordinacions més fines –àrea adaptativa. Aquestes dues àrees, juntament amb la personal-social que descriu les habilitats d'interacció social i autonomia personal, signifiquen una ampliació del concepte d'intel·ligència a àmbits no estrictament lligats al llenguatge que és el més normal en la majoria d'escala i tests evolutius.

En una perspectiva sincrònica destaquen els tests factorials d'intel·ligència, fonamentalment encaminats a establir les dimensions bàsiques i comunes d'intel·ligència en els humans. Els tests com el P.M.A (Primary Mental Aptituds) o el D.A.T. (Differential Aptitud Test) obeeixen a aquell interès. Cal fer notar que dins d'aquesta lògica cap altra factor no ha estat tan valorat com l'anomenat factor general d'intel·ligència (Factor G) el qual, a partir d'Spearman, s'ha presentat com una mesura de l'“element purament intel·lectual” (Cronbach, 1972; p.224). Tests com el de Matrics Progressives de Raven o el Test de Dominó, entre molts d'altres, responen a aquest interès. Cal fer notar que la recerca d'aquest element purament intel·lectual ha consistit en la recerca d'un tipus de tasca que correlacionés positivament amb tots els altres factors de rendiment intel·lectual; cosa que no es pot confondre amb una justificació de cap teoria sobre què és la inte-

l·ligència, ni permet saber perquè un individu resol unes tasques intel·lectuals millor que un altre.

Personalitat

El concepte de personalitat en psicologia refereix, prenent el mateix ús del llenguatge ordinari, la manera genèrica de comportar-se d'un individu. Aquesta manera genèrica de comportar-se es pot subdividir en trets més específics i part del treball del psicòlegs ha consistit en cercar aquests trets que, de forma equivalent a la descripció de la intel·ligència, permetessin cobrir les dimensions bàsiques i comunes a la manera de comportar-se de tots els individus.

Els qüestionaris com el *Temperament Survey* de Guilford-Zimmerman o *16PF* de Cattell (veure Cronbach, 1972) responen a la recerca d'aquestes dimensions de personalitat bàsica, seguint la mateixa lògica de les classificacions de les persones que es troba en el llenguatge ordinari. Així es parla de trets que es mouen entre els pols d'Activitat-Passivitat, Ascendència-Dependència, Extraversió-Introvisió, etc. Els qüestionaris de personalitat que acabem de citar no tenen pretensions explicatives tan manifestes com altres que han estat fets amb supòsits explicatius i causals. Simplement suposen una estructura de personalitat estable que pot ser mesurada i que, en funció d'això, pot comportar un coneixement més cert que l'ordinari i avantatges pràctiques com pot ser facilitar la selecció de personal en un medi militar o empresarial. En canvi, qüestionaris com els d'Eysenk (Eysenk i Eysenk, 1964) i d'altres presenten una perspectiva explicativa ja que relacionen les característiques funcionals orgàniques amb la manera de comportar-se els individus seguint la tradició mèdica (vegeu Delay i Pichot, 1966). Ens hi referirem quan parlem de la determinació eficient biològica sobre el comportament psicològic.

Cal esmentar els anomenats tests projectius de personalitat, com el test de taques de tinta de Rorschach o el T.A.T (Test d'Apercepció Temàtica) de Murray o els tests que parteixen de la realització de dibuixos, entre molts d'altres (vegeu Cronbach, 1972). Tots aquests s'utilitzen normalment amb una concepció prèvia de personalitat que el material concret del test els permet retrobar, tot marcant les diferències individuals. En aquest cas, els test serveixen a teories psicològiques de caire explicatiu i en aquest sentit cal remetre, novament, el seu tractament a la part en la que parlem de la determinació biològica sobre el comportament psicològic. Cal admetre que els tests projectius permeten descriure igualment la manera de fer de les persones partint d'una sistematització del material o aspectes a observar encara que d'una manera més esbiaixada per efectes del prejudici teòric.

Psicopatologia

La Psicologia Diferencial abasta també la descripció de qualsevol continu que es pugui establir en termes de normalitat i no normalitat. En aquest sentit abasta tot l'ampli univers de les deficiències intel·lectual i també tot el del trastorns de personalitat. De fet, molts dels test citats més amunt ofereixen la possibilitat de determinar la deficiència i el trastorn. Així els test d'intel·ligència, com els de Wechsler, permeten classificar els individus normals i els subnormals amb un criteri estadístic així com detectar anomalies típiques de les respostes lligades a quadres patològics. De manera equivalent, els qüestionaris i els tests projectius permeten

detectar patologia.

Es de destacar tanmateix la construcció de qüestionaris directament encaminats a identificar subjectes amb trastorn psicològic. Tal és el cas de M.M.P.I. (Minnesota Multifasic Personality Inventory) –veure Cronbach (1972)– que ha estat un instrument clau en la determinació del diagnòstic psicopatològic i psiquiàtric. Es dona el cas que en la detecció dels trastorns aquest qüestionari no utilitza preguntes directes que puguin relacionar-se amb el trastorn sinó que presenta preguntes que indirectament i per correlació resulten detectors d'aquell. Així del fet de respondre diferencialment a una pregunta com *¿Vostè preferiria ser clergue o militar?* se'n deriva la puntuació en una escala o una altra del qüestionari. Això no fa més que accentuar el caràcter descriptiu i morfològic de l'activitat diagnosticadora.

Val a dir que la classificació psicopatològica en base als tests no esgota el diagnòstic, aquest normalment ha d'ésser complementat pels tecnòlegs directament implicats en la tasca reeducativa o terapèutica. Així als Quocients Intel·lectuals que atorguen els psicòlegs, els educadors hi afegeixen el coneixement concret de les deficiències escolars i d'hàbits anòmals que configuren la singularitat del individu sobre el que s'ha d'actuar. De la mateixa manera, el psiquiatre complementa les dades psicopatològiques amb altres dades que provenen de l'examen neurològic i orgànic en general, ultra altres possibles dades que configuren la base pel diagnòstic i posterior tractament del pacient. En aquesta aproximació psicopatològica és molt característic que es realitzin descripcions del comportament del pacient en base a aspectes rellevants de cara a la seva adaptació a l'entorn. Destaca, en aquest sentit, tot allò relatiu a la consciència. Així es parla d'estats o de nivells de consciència, els quals van des de l'estat de vigilància excessiva fins a l'estat de coma, passant pels estats de son; també es parla d'estats de dissolució de la consciència que com poden ser el somniar, els estats de somnolència o hipnagògics; i també es parla dels estats anormals de la consciència com poden ser la hipnosis, l'onirisme o els estats hipnoides. En altres categories lingüístiques es parla del mateix però en termes dels efectes o els símptomes de cada un d'aquells estats o de les disposicions que els subjectes tenen en ells a actuar d'una manera o una altra. En aquest mateix ordre de coses i seguint en el tema de la consciència, és molt comú que es facin estudis correlacionals per a observar si un estat té a veure amb determinades edats, fàrmacs, influències interpersonals i demés variables o determinants que puguin orientar la recerca ulterior sobre el perquè d'aquells estats de consciència. Aquesta és una activitat que no per ser molt útil a les actuacions tecnològiques significa una explicació suficient ni adequada del què és la consciència ni com funciona. Cal destacar aquests fet per recolzar la idea que la psicologia diferencial és una activitat científica que no es pot confondre no ja amb la tasca científica d'explicació sinó que tampoc es pot confondre amb les tasques tecnològiques que normalment realitzen altres científics.

3.3. Diagnòstic i Pronòstic Psicològic

Com dèiem més amunt, un dels grans avantatges de les activitats científiques descriptives rau en el fet que el diagnòstic sistemàtic i continuat dels compor-

taments, en qualsevol dels paràmetres indicats, permet la predicció del comportament futur dins d'uns límits circumstancials i metodològics. Així, el Q.I. d'un subjecte que es mou en determinades zones de normalitat o valors de deficiència lleugera es manté, si no canvien radicalment les circumstàncies familiars i educatives i comptant que el test tingui una fiabilitat acceptable. D'aquesta manera l'activitat descriptiva pren una força extraordinària, no perquè expliqui res, sinó pel pur coneixement que ofereix la descripció sistemàtica. Els trets de personalitat tenen la força de marcar la tendència d'acció d'un subjecte en grans paràmetres d'interacció social i, en conseqüència, la puntuació en aquests trets té una utilitat evident de cara a l'orientació psicològica i a la selecció de personal. Ara bé, tal com assenyala Ribes (1990) les descripcions morfològiques tradicionals disten molt de presentar una estabilitat diagnosticadora i predictiva degut fonamentalment al fet que no poden abastar el munt de circumstàncies que poden alterar el diagnòstic i la previsió i, a més, presenten el gran inconvenient de la no correspondència entre l'informe verbal dels individus sobre el seu comportament i allò que realment fan cosa especialment rellevant en relació als qüestionaris de personalitat. Per tal de superar aquestes limitacions Ribes proposa mesurar els estils individuals de comportament en situacions concretes de la vida quotidiana que es puguin identificar objectivament. Algunes situacions definides són: Presa de decisions, Tolerància a l'ambigüïtat, Tolerància a la frustració, Flexibilitat al canvi, Tendència a la transgressió, entre d'altres. Cal destacar l'obtenció de perfils d'actuació nítidament idiosincràtics i consistents que ofereixen, per tant, la possibilitat d'un diagnòstic i d'un pronòstic molt més acurat que els test de personalitat tradicionals.

3.4. Descripció i Explicació Psicològica

Hem volgut posar l'èmfasi en el fet que el psicodiagnòstic, realitzat bàsicament mitjançant els tests, ha estat una tasca primàriament descriptiva de la conducta humana que ha permès observar diferències individuals en trets que són comuns. Complementàriament, hem assenyalat que, més enllà dels posicionaments teòrics i explicatius que sovint acompanyen i guien les descripcions, hi ha una activitat descriptiva o morfològica bàsica i que els intents explicatius han de realitzar-se en un plantejament complet de la causalitat en allò que pertoca el psiquisme. És per aquesta raó que hem obviat parlar d'aquells posicionaments explicatius, cosa que farem un cop s'hagi realitzat una detallada anàlisi de les causes del comportament psicològic.

En tot cas, cal dir que la majoria de construccions teòriques s'han realitzat sobre l'esquema que contraposa l'organisme i el medi –factors orgànic i factors ambientals–, reproduint quasi compulsivament l'esquema reactiu i biològic e→r per a un tipus de comportament que no és reactiu sinó associatiu. Amb aquest afirmació només volem indicar que qualsevol tractament del comportament psicològic requereix un plantejament profund dels esquemes interpretatius que s'utilitzen i exigeix un tractament adequat de cada nivell d'organització de la naturalesa que porta a no confondre les diferents formes de comportament en l'explicació de les actuacions individuals generals. Potser però la qüestió crítica més rellevant a l'hora

de tractar els continguts de la psicologia diferencial és la utilització molt freqüent de conceptes disposicionals que són presos no com a descriptors actuals i possibilitat futura d'execució d'unes accions sinó com a causes internes de l'acció, donada la concepció dualista de l'home. Dir que un individu té capacitat per fer quelcom vol dir que ha fet i pot seguir fent quelcom; no vol dir que "dins seu" hi hagi un generador —una entitat causant— de l'acció. És amb el supòsit que l'actuació d'un individu és la manifestació d'un ressort "intern" com es generen les anomenades "explicacions vicioses" o les "pseudoexplicacions" a les quals hem fet referència en parlar de les ciències morfològiques en general al Capítol 1.

Cal també recordar que en contra d'un criteri vulgar molt estès, les xifres no són sinònims d'explicació científica. La quantificació en l'observació no significa altra cosa que aconseguir un criteri estable i unívoc per a descriure, però no significa ni justifica per si sol que s'estigui dins l'àmbit de la ciència. Diem això perquè l'àmbit de la psicologia diferencial és l'àmbit que més ha exigint un tractament estadístic de les dades i una gran complexitat metodològica, a l'hora de fer la validació i mesurar la fiabilitat dels tests. En aquest ordre de coses cal dir, igualment, que l'estadística és un mètode quantificat de tractament i decisió respecte les dades, les seves diferències i les seves tendències; per tant, d'un evident interès per a una disciplina morfològica. Però ni la descripció ni el càlcul són —per ells mateixos— explicatius, encara que siguin molt complexos.

No toquem ací el tema de la correlació entre unes dades descriptives i unes altres, cosa que constitueix, normalment, un primer pas en l'orientació científica causal. És així com treballa, per exemple, gran part de la ciència psicopatològica que cerca trobar la relació entre determinats estats orgànics o determinades substàncies amb el comportament manifest i classificat com a trastorn. Ara bé, aquesta relació que pot orientar en la recerca d'un tipus de causalitat —l'eficient— no esgota l'explicació, ni suposa un plantejament suficient en l'explicació general i completa dels esdeveniments psicològics ni dels seus trastorns. És per aquesta raó que els temes relatius a aquestes i altres correlacions seran analitzats un cop s'hagi parlat d'explicació i de causes.

Tot allò relatiu a la psicologia diferencial i disciplines afins és, en conjunt, un coneixement científic necessari i útil. No podem ací ni tant sols fer un resum dels continguts més rellevants. Ens hem limitat a mostrar l'abast d'aquest coneixement. En tot cas, i a títol informatiu, cal dir que existeixen alguns treballs en psicologia diferencial prou significatius com per aconsellar-ne la lectura. El primer és l'obra de Gesell, Ilg i Ames (1950-1956/ 1972) —ja referida— que constitueix un excel·lent registre de l'evolució infantil i juvenil en la nostra cultura, encara que la mostra sigui només nord-americana. És una obra única que es reedita constantment ja que, més enllà dels plantejaments teòrics dels autors, constitueix un registre extraordinari de l'evolució infantil i juvenil que pot actuar d'orientació en l'acció educativa.

Un segon treball la lectura del qual aconsellem és la "Psicologia Diferencial" d'Anastasi (1958/1966) ja que constitueix un bon manual, ja clàssic, d'aquella modalitat de disciplina psicològica.

No cal dir, per últim, que les lectures d'antropologia són d'una enorme utilitat per als psicòlegs per les raons que ja hem dit, referides als contrastos interculti-

rals com a font de relativització dels models evolutius i interpersonalment que sorgeixen de la nostra cultura occidental. També les lectures en psicopatologia i psiquiatria són d'una gran utilitat en la mesura que descriuen el continu entre la normalitat i la anormalitat psicològica, amb diferents criteris i tot tipus de detalls que mostren la complexitat objectiva, a la qual cal fer front des d'una perspectiva integrada de les diferents activitats científiques psicològiques.